

zására kell törekedni. Bizunk benne, hogy a feladat és jelentőségének állandó napirenden tartásával, közvetlen kapcsolatok, valamint e sorokhoz hasonló írásos tájékoztatások útján referálókink a legszélesebb körben egyre tevékenyebb munkatársaiivá válnak a témafigyelés rendszeres kutatómunkájának. Azt ezek után már aligha kell hangsúlyozni, hogy referáló tevékenységük során az üzemi és kutatási feladatok megoldását a szakirodalom feltárásával támogató ezzel a munkájukkal teszik a legnagyobb szolgálatot a magyar iparfejlesztés ügyének.

Polzovics Iván

X - X - X

HOGYAN KÉSZITSÜNK KIÁLLÍTÁSOKAT?

A szocialista könyvtár feladata nem kizárólag a könyvek gyűjtése, rendszerezése, hanem a könyv propagandája is; a tömegek bevonása az olvasómozgalomba. A könyvtári propagandának számos ága és lehetősége van. Ez alkalommal egy speciális propagandaeszközzel ismertetjük meg olvasóinkat: a kiállításokkal.

A kiállítás témaválasztása.

A műszaki tömegpropaganda egyik leghatásosabb eszköze a kiállítás; a szemléltető agitáció. A könyv maga általában nem elegendő ahhoz, hogy megfelelő "kiállítási tárgy" legyen, először témát kell választani és e köré csoportosítani a könyveket.

A kiállítás témája igen sokféle lehet. Lehet kulturtörténeti, technikátörténeti, alkalmi: egy-egy évforduló kapcsán rendezett az üzem egy-egy fontos termelési kérdéséről tárgyaló téma-kiállítás, újításokat bemutató-, új munkamódszereket ismertető kiállítás, stb.

Nézzünk meg közelebbről néhány kiállítási típust, azok előkészítését és rendezési gondolatmenetét.

Technikatörténeti kiállítások.

Igen népszerűek a technikatörténeti kiállítások. Ilyen kiállítások mindenhol rendezhetők, akár valamilyen évforduló kapcsán, akár egy-egy új gyártmány bevezetésekor annak történeti fejlődését bemutatva.

Az Országos Műszaki Könyvtár az elmúlt években több technikatörténeti kiállítást rendezett és általános megalapítás szerint e kiállítások komoly érdeklődést keltettek az utcai járó-kelők között. /Az OMK. két tárlója az épület József köruti falán van elhelyezve./

Az elmúlt években az Országos Műszaki Könyvtár kiállítást rendezett - általában évfordulók kapcsán - Kempelen Farkasról a nagy magyar ezermesterről, Puskás Tivadarról a telefonközpont és telefonhírvivő feltalálójáról, Kandó Kálmánról a villamos-vasúti vontatás magyar úttörőjéről, Zipernowszky-Déri-Bláthy magyar mérnökökről a transzformátor feltalálóiáról, Bánki Donátról a motorteknika úttörőjéről, Jedlik Ányosról az első dinamó megszerkesztőjéről, Asbóth Oszkáról a helikopter magyar feltalálójáról, Vásárhelyi Pálról a legnagyobb magyar vízimérnökről, Wartha Vincéről a nagy vegyészről, Preysz Mórról a pasztörizálás magyar feltalálójáról, Agricoláról a német műszaki irodalom megalapítójáról, Mendeleevről a zseniális orosz vegyészről stb. Kiállítás készült még a könyvtárban a 40 éves budapesti autóbuszról, a magyar autógyártás 50 évéről, a golyóscsapágy történetéről és gyártásáról, stb. A kiállítások nagy részét lebontás után különböző üzemek kérték kölcsön és kiállították kulturtermeikben, ebédlőben, könyvtári helyiségben stb. Egyes kiállítások a Közlekedési Múzeum vidéki vándorkiállítások formájában köröztet az országban.

A kiállítások annak ellenére, hogy technikatörténeti kiállítások voltak, minden esetben felhívták a figyelmet a vonatkozó legújabb szakirodalomra is, és jelentősen hozzájárultak a könyvtár olvasótáborának növeléséhez. A technikatörténeti kiállítások célja a történeti érdekességeken kívül, illetve újszerű megjelenési formájával a szemlélőt az "újhoz" vezetni, a legújabb eredményekre felhívni a figyelmet és új szakirodalmat ajánlani. A történeti "köntös" egyaránt hat a dolgozók minden rétegére - munkásra, mérnökre, adminisztratív dolgozókra, sőt kutatókra és tudósokra; fia-

talokra és öregekre. Fel kell hívni a figyelmet a kiállított legújabb könyvekre, folyóiratokra és ezáltal propagálni a könyvtárat, a szakirodalmat: könyveket, folyóiratokat stb.

A technikatörténeti kiállítások megrendezése rendkívül gondos és körültekintő munkát igényel. A téma megválasztásánál lehetőleg az üzem vagy kutatóintézet érdeklődési körébe tartozó témákból kell kiindulni. Az Ikarus gyár például az OMK egyik kiállítását, a "40 éves a budapesti autobusz" kiállítást kérte el és egészítette ki saját anyagával. A Klement Gottwald gyár az OMK "70 éves a transzformátor" című kiállítását egészítette ki az üzem és a könyvtár anyagával stb.

A téma megválasztása után a következő lépés az anyaggyűjtés, a témához tartozó szakkönyvek, folyóiratok, dokumentumok kiválasztása, közelebbi megismerkedés a témával, kutatás, kortörténeti tanulmányok stb. majd a forgatókönyv megírása.

Kiállítási "forgatókönyv"

A kiállítás egyik leglényegesebb része a jó forgatókönyv. Ennek elkészítéséhez a kiállítás rendezőjének a vonatkozó könyvekből, cikkekből, iratokból már teljesen ismernie kell az anyagot. Alant adjuk példának a Puskás Tivadar 110 éves születésnapjára készített kis kiállítás első vázlatos forgatókönyvét.

VÁZLATOS FORGATÓ KÖNYV.

Tematika: A kiállítás célja: Puskás Tivadar születésének 110 éves évfordulója alkalmából ismertetni a telefonközpont és telefonhírmondó magyar megteremtőjének, Edison munkatársának életét, működését és jelentőségét.

A kiállítási anyag két tárlóban nyer elhelyezést:

1. tárló foglalkozik Puskás Tivadar életével és a róla fennmaradt emlékekkel, valamint életművének rövid bemutatásával.

2. tárló A telefonközpont és telefonhírmondó ismertetése és fejlődésének története.

1. TÁRLÓ: A tárló hosszában fent idézet: "... a mai rádió-
nak őse minden bizonnyal a telefonhirmondó. Ez pedig
nem születhetett volna meg a telefonközpont nélkül...
Ennek a két korszakalkotó találmánynak feltalálója
egy és ugyanaz a zseniális magyar ember: Puskás Tiva-
dar"

Bal felső sarkban: Hencz: Postatörténet c.
könyve helyezendő el kinyitva a 364-365 oldalon.

Középen 110 éve... felirat barna ballonnyaggal
bevont fatáblán fehér kivágott számokkal és betűkkel.

Alatta Puskás Tivadar mellképének grafikus raj-
za /Weltrundfunk 1943.6. sz. 208 old. fényképe alap-
ján megrajzolva/.

Középen Puskás Tivadar életének főbb mozzanatai
évszámokkal.

Jobbra fenn: Weltrundfunk 1943. 6. sz. 208 old.
után következő tábla rectójáról a legalsó kép 3-szo-
ros fényképnagyításban. Alatta piros nyíl jelzi a
hozzátartozó szöveget /Vater: A távbeszélőügy fejlő-
désének története 153. old. 3 bekezdés. Ezen szaba-
dalmazott kapcsolási mód.../

Baloldalt középen: üvegtáblán piros betűkkel
felirat: "Edison és Puskás Tivadar" Alatta Edison
fényképe és sajátkezű nyilatkozatának fotokópiája a
telefonközpont ötletére vonatkozólag. /Eredeti a
család birtokában./

Jobbra lenn 4-szeres nagyításban kifényképezén-
dő Magyar Posta c. folyóirat 1931. 5. sz. 253 old.
Szobordombormű.

2. TÁRLÓ: Jobbra fent felirat: Telefonközpont régen...
/Noebels: Telegraphie und Telephonie 483. old-ról
fotoval/

Balra fent statisztika a fejlődés kezdetéről
Felírás: Kezdetben..

alatta:

1881	50
1884	402
1887	993 készülék

mellette régi telefonkészülék eredeti példánya.
/Postamuzeumtól/

Balra lent: Telefonhálózati térkép 2-szeres na-
gyítás Magyar Posta 1931. évf. 5. sz. 265 oldaláról.

Középen felirat /barna ballonanyaggal fedett tábla fehér betűkkel/ Kézikapcsolástól - az automataig...

Jobb közép: Új telefonkészülék eredeti példánya /Beloianisztól/

Jobbra lenn statisztika. És ma... felirat
alatta:

1937	111780
1953	159480

Lent: cikkrészlet a Szabad Nép 1954. III. 16. számából: A szocialista építőmunka. 30.000 forintos aranyfokozatu Kossuth díjat kapott Ács Ernő a TÁKI igazgatója új mechanikus elektronikus telefonközpont elkészítéseért.

Középen lent: Telefonközpont ma. /Kép a Telephone Engineer 1953. júl. szám 5 old.-ról kifényképezve./

A tárlók alján a megfelelő szakkönyvek /régiek újak vegyesen/ helyezendők el. A 2. tárlóban Ács Ernő műve és a legújabb telefonnal kapcsolatos könyvek és folyóiratok./

A vázlatos forgatókönyv elkészítése után a szükséges fotokat, könyveket, az esetleges tárgyi emlékekkel együtt begyűjtjük, majd megírjuk a végleges szövegeket, megjelölve a méreteket. Ezután következik a tárló végleges berendezése, melyre a cikk végén még visszatérünk.

Termelési téma-, ujitási kiállítás.

Igen népszerűek még az üzemekben, kutatóintézetekben a legközelebbi feladatokra vonatkozó témakiállítások. Itt a téma könyv és folyóiratanyaga adja meg a kiállítás keretét és ezen belül képekben vagy szövegben számolunk be az elért eredményekről.

A műszaki irodalomból eszközölt ujitásokról készített kiállítások különösen eredményesek, ha a kiállított ujitások mellett az ujitó arcképéről készült fényképet, az eredeti ujitási iratokat, szakvéleményeket, a mintadarabot, modellt is kiállítjuk és a kifizetett ujitási díjat is feltüntetjük. Természetesen központi helyre azokat a szakkönyveket kell helyezni, amelyeket az ujitó ujitásához felhasznált. A megfelelően kihangsúlyozott ujitási díj a kiállítás szemlélő-

jében általában felkelti az érdeklődést az általa esetleg még nem ismert ujitási lehetőségekre: a műszaki irodalomból eszközölhető ujitásra. Bizonyára megfordul a látogatóban az a gondolat, hogy talán ő is ujithatna a műszaki irodalom segítségével. És ha eddig az okoskodásig elvezettük a kiállítás szemlélőjét, már elértük célunkat, a kiállítási látogatóból rövidesen könyvtári olvasó lesz.

Új beszerzések tárlója.

Igen helyes ha a könyvtáros legújabb könyveit, vagy azok címlapborítóit külön kis tárlóban állítja ki és ezzel felhívja a figyelmet a legújabb szakkönyvekre. Az ilyen kis kiállítások azonban csak akkor célravezetőek, ha azokat a könyvtáros rendszeresen cseréli és mindig a legújabb anyagot állítja ki, illetve helyezi el a tárlóban. Ennél a kiállításnál természetesen ha az olvasó a kiállított új könyvet kéri, azt azonnal kiveszük a tárlóból és kiadjuk az olvasónak, ellentétben a nagyobbszabású, témakiállításoknál, ahol a kiállítás bontásáig csak a lehető legritkább esetben vegyünk ki anyagot, nehogy ezzel megbontsuk a kiállítás egységét. Ilyen esetben a kért könyvet jegyezze elő a könyvtáros a kiállítás lebontása utáni időre az igénylő részére.

Néhány gyakorlati tanács.

A kiállítások dekorálásánál különösen vigyázni kell. Az alapelv: izléses, nem zsufolt, nevelőhatású dekoráció. Feltétlenül kívánatos, hogy a kiállítás látogatóját a rend és a tisztaság fogja meg először. A néhány év előtt "divatos" falrarakasztott betű és krepp-papír dekorációt minden körülmények között mellőzzük. Tiszta fal néhány izléses - lehetőleg keretezett képpel, grafikonnal - üvegen vagy táblán elhelyezett felirattal a legszebb.

A kiállításnak címet kell adni. A cím feladata dialektikus egységbe fogni a kiállított anyagot, ugyanakkor rövid, figyelemfelkeltő mondanivalójával vonzania is kell az üzem vagy intézmény dolgozóit. Kerülni kell a semmitmondó címeteket, mint például "Könyvkiállítás", "Szakkönyvek" stb. és a kiállítás jellegétől függően mozgósító hatású címeteket kell adni, plá. "Műszaki irodalomból ujitottak..." "A műszaki irodalom segítése a terv teljesítésében" "Tanulj, ujits a műszaki irodalomból!" stb.

A fő feliratokat legalkalmasabb dekopir./fából kivágtat/ betűkből üveglapra ragasztva elkészíteni.

Az elhelyezett jelmondatok és idézetek legyenek rövidek és közérthetőek. Ha nem áll olyan megfelelő grafikus rendelkezésre, aki a feliratokat szépen és izlésesen elkészíti, készen vett betűk üvegreragasztásával, vagy gépelt szöveg fotózásával és felnagyításával készítsük el a feliratokat.

A jelmondatok elkészítéséhez igen jó segítőeszköz az "idézet-tár". A könyvtáros készítsen magának fontosabb idézetekből cédulákra gépelve kisebb gyűjteményt, amelyet állandóan egészítsen ki. Az olvasott könyvekből, oktatási anyagból, másutt látott idézetekből kiírt szöveggyűjtemény igen jó segítőeszköz. Az idézetek kiírásánál nagyon kell ügyelni a szöveghűsége és kiragadott mondatoknál az értelemre. Az idézet kiírásánál feltétlenül fel kell a kartonon tüntetni, hogy a jelzett szöveget melyik könyv, melyik oldaláról irtuk ki.

A kiállítás főfalának dekorálása igen lényeges. E felületre öszpontosul a kiállítás főgondolata, mondanivalója. Igen jó hatást kelt a főfelirat két oldalán elhelyezett zászlódiszítés, amely kihangsúlyozza a központi helyet, s ha mód nyílik rá cserepesvirág vagy zöldnövény diszítés.

A tárlók berendezése.

A kiállítás elhelyezése kétféleképpen történhet, szabadon, vagy zárt formában. E kettő lehet vegyesen is. A szabadon elhelyezett kiállításoknál - asztalon kiterített anyag, fedetlen polcokon elhelyezett anyag - elsőrendű fontosságú az izléses elhelyezésen kívül az anyag védelme. A zárt elhelyezés tárlókban már értékesebb anyagok kiállítását is lehetővé teszi. A zárt elhelyezés háromféleképpen történhet: vízszintes, függőleges és végül ferde tárlókban.

Lapos tárlók berendezésénél figyelemmel kell lenni arra, hogy a vízszintes anyag rálátási szöge holtteret is ad a tárló aljában. E tárlófajta fő, központi helye a felső 1/3-ban van, tehát itt kell a legfontosabb anyagokat elhelyezni.

A tárlókban történő elhelyezésnél, különösen a vízszintesen fekvő tárlóknál figyelemmel kell lenni arra, hogy az "egysiku" kiállítás nem fogja meg a szemet. A tárlók anyagának elrendezésénél a fentebb említett dekorációs elvet kell alkalmazni, a zsufoltságot minden körülmények között mellőzzük, mert a zsufolt tárlón a szem átsiklik anélkül, hogy maradandó benyomást ébresztene a szemlélőben. A kiállított képeket, szövegeket, könyveket ki kell emelni ebből

az "egysikből". Ezt elsősorban alátétekkel érhetjük el, könyvtámasztó állványokkal, bakokkal stb. másrészt az alátétek színének segítségével, a képek iratok, könyvek alá helyezett szegélyekkel.

A tárlók berendezése logikai egységben történjék. A gondolatvezetés történhet színes zsinorral, számozással, kihangsúlyozott elhelyezéssel. A feliratokat a képek, tárgyak alá, fölé, mellé helyezhetjük, de számozhatjuk is, és akkor egy központi táblán elhelyezett feloldással magyarázunk. A közös felirati tábláról zsinorvezetéssel is vezethetjük az olvasó szemét a képhez vagy tárgyhoz.

Ha a kinyitott könyvben valamit ki akarunk emelni, színes papírból vágott nyíllal, vagy a kiemelendő részre helyezett színes papír kerettel hívjuk fel a figyelmet a könyv fontos kitételére. /Ha a könyv nem vízszintesen van elhelyezve, a keretet, vagy nyilat gombostűvel erősítsük a könyvhöz/.

A kiállítás propagandája.

A kiállítások látogatásának megszervezése is komoly feladata a könyvtárosoknak. Nagyobb kiállításoknál a rendelkezésre álló összes propaganda lehetőségeket igénybe kell venni, hogy a dolgozók minél nagyobb számban tekintsék meg a kiállítást. A kiállítás helyén a könyvtárosnak szakszerű magyarázatot kell tudni adni az érdeklődőknek.

A szervezésen kívül igen lényeges, hogy a könyvtáros az üzem, vagy intézmény forgalmas pontjain plakátokat helyezzen el, amelyeken felhívja a figyelmet a kiállításra. Igénybe kell venni, az üzemi hangos hiradót, az üzem lapját, az üzem területén lévő faliújságokat.

A kiállításon fektessünk fel vendégkönyvet, ahová a látogatók észrevételeiket bejegyezhetik. A kapott javaslatokat a legközelebbi kiállításon már hasznosítani kell.

- x -

Néhány módszertani tanácsot adtunk olvasóinknak a kiállítások rendezéséhez. Természetesen e cikk alapján még nem lehet jó kiállítást rendezni, a könyvtárosnak sok gyakorlatra, menetközbeni tanácsra lesz szüksége, melyet kézséggel megad az Országos Műszaki Könyvtár. Sok fáradság, sok apró munka jár a kiállítás rendezésével, de érdemes nagyobb szabású kiállítást rendezni, mert a könyv ilyen irányú propagandája meghozza gyümölcsét.